

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 1 0 2 < 3

УДК 368 (477)(043.2)

*О. С. Журавка,
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський державний університет, м. Суми
А. Ю. Васильчук,
студентка 4-го курсу, напрям підготовки «Фінанси і кредит», спеціалізація «банківські технології і процеси»,
Сумський державний університет, м. Суми*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*O. S. Zhuravka,
candidate of economic sciences, associate professor of the department of finance, banking and insurance,
«Sumy State University», Sumy
A. Y. Vasylchuk,
the student of 4 course, the specialty «Finance and credit» (specialization «Banking technologies and processes»),
«Sumy State University», Sumy*

ANALYSIS OF THE INSURANCE MARKET IN UKRAINE

У статті визначено місце страхового ринку у фінансовій системі України. Проаналізовано основні тенденції розвитку страхового ринку України протягом 2011-2016 років за такими основними показниками: кількість та концентрація страхових компаній, динаміка та обсяги валових і чистих страхових премій, страхових виплат, сформованих страхових резервів, активів, сплачених статутних капіталів. Проведено порівняльний аналіз макроекономічних індикаторів розвитку страхового ринку (проникнення страхування, щільність страхування, рівень страхових виплат) з їх оптимальними значеннями. Розглянуто та проаналізовано наявні концепції розвитку страхового ринку. Наголошено на необхідності розробки на державному рівні ефективної комплексної стратегії розвитку вітчизняного страхового ринку та запропоновано шляхи вирішення проблем сучасного страхового ринку України.

Place of the insurance market has been determinated in the financial system of Ukraine in the article. Basic trends of the insurance market of Ukraine during 2011- 2016 years have been analyzed on the following factors: amount and concentration of the insurance companies, gross and net insurance premiums and insurance payments, assets, paid-up share capital. The macroeconomic indicators of the insurance market (insurance penetration, insurance density, level of insurance payments) have been compared with their optimal values. Main concepts of the insurance market have been analyzed. The necessity of the effective state-level comprehensive strategy for development of the domestic insurance market have been marked and solutions of the problems of modern insurance market in Ukraine has been proposed.

Ключові слова: *страхування, страховий ринок, страхові компанії, рівень проникнення страхування, перестраховання.*

Keywords: *risk, insurance, insurance market, insurance company, rate of insurance «penetration», reinsurance.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення в Україні існує ряд фінансово-економічних, політичних та соціальних проблем, які безпосередньо впливають на розвиток фінансових ринків. Основними напрямками стабілізації економіки та забезпечення суспільного добробуту є збалансування державних фінансів та ефективне функціонування фінансових ринків. Страховий ринок посідає важливе місце в системі фінансових механізмів захисту суспільства від несприятливих подій, будучи однією з найважливіших частин економічної інфраструктури країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенням основних проблем страхового ринку України та шляхів їх вирішення займалися такі вітчизняні вчені як, В. Д. Базилевич, Л. Л. Позднякова, Л. М. Гутко, Н. М. Ткаченко, С. С. Осадець, Н. М. Внукова, Т. А. Говорушко, Є. Н. Гендзехадзе, К. А. Граве та інші. Протягом останніх років все більше науковців займаються вивченням розвитку страхового ринку України, що насамперед пов'язано зі значною трансформацією національної економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою дослідження є характеристика основних тенденцій розвитку страхового ринку України, які визначаються через його показники, та визначення кола головних проблем страхового ринку та шляхів їх вирішення.

Вклад основного матеріалу. Страхування є вагомим фактором стимулювання економіки, оскільки створює для всіх учасників рівні права, можливості одержати вигоду, бажання ризикувати, надає впевненості у розвитку підприємницької діяльності, створює нові стимули зростання продуктивності праці та забезпечення економічного розвитку. Страхування необхідне для новостворених підприємств, які ще не набули достатнього виробничого потенціалу і не нагромадили власних ресурсів.

В умовах розвитку української економіки актуальним стає страхування від комерційних, технічних, правових і політичних ризиків. Страхування сприяє акумулюванню ресурсів, які спрямовуються на організацію економічної безпеки.

Страховий ринок є досить важливим елементом у фінансовій системі України, оскільки за допомогою нього забезпечується перерозподіл ризиків в економіці, формується більш сприятливе для розвитку підприємництва зовнішнє середовище, знижується загальний рівень ризику.

Необхідно визначити місце страхового ринку України серед банківського та небанківського секторів, яке допоможе оцінити роль страхового сектору в економіці країни (рис. 1).

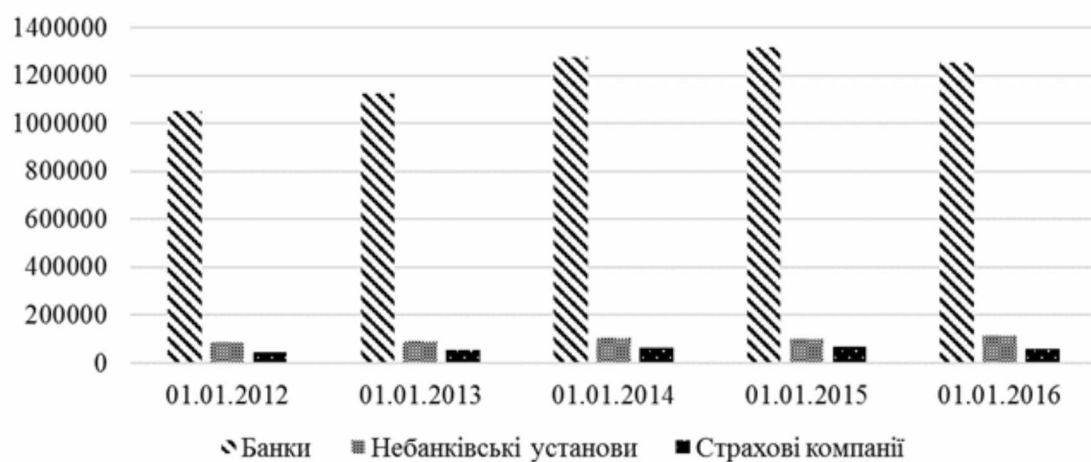

Рис. 1. Динаміка активів банків, небанківських установ та страхових компаній в Україні з 01.01.2012 року по 01.01.2016 року, млн. грн. [5]

Аналізуючи дані рисунку, можна зробити висновок, що частка активів страхових компаній у сукупних активах небанківського сектору становила майже 60% у 2011 році. Упродовж 2011-2015 років цей показник постійно зростав. Активи страхових компаній у порівнянні з активами інших учасників фінансового ринку є найбільшими. Таким чином, страховий ринок посідає значне місце серед небанківських фінансових установ України та є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових інститутів.

Для більш детального аналізу страхового ринку необхідно визначити динаміку кількості страхових компаній та рівень їх концентрації (табл.1). Це допоможе оцінити загальний потенціал зазначених фінансових установ стосовно обсягів надання страхових послуг.

Таблиця 1.
Кількість страхових компаній та їх концентрація в Україні у 2011-2016 рр., % [6]

Кількість страхових компаній	2011	2012	2013	2014	2015	9 місяців 2016
Загальна кількість	442	414	407	382	361	323
в т.ч. СК «non-Life»	378	352	345	325	312	280
в т.ч. СК «Life»	64	62	62	57	49	43
Топ 100 СК «non-Life», %	92,1	84,3	92,1	93,4	96,1	97,0
Топ 200 СК «non-Life», %	99,2	91,0	99,2	99,5	99,9	99,9
Топ 10 СК «Life», %	87,1	90,4	90,9	91,2	87,9	88,3
Топ 20 СК «Life», %	96,7	97,9	98,3	98,7	99,0	99,4

Загальна кількість страхових компаній станом на 30.09.2016 становила 323, у тому числі «life» – 43 компанії, «non-life» – 280 компанії. Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, а саме: відбулося зменшення на 119 страхових компаній з кінця 2011 року до вересня 2016 року. Також спостерігається низький рівень розвитку страхування

життя. Необхідно відзначити, що характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 85,1 % складається зі страхових компаній «non-Life» (страхових компаній, які займаються ризиковими видами). Причиною низького рівня розвитку страхування життя є те, що населення України не має вільних коштів та довіри до страхової системи в цілому.

Показник кількості страхових компаній доречно розглядати разом з показником концентрації страхового ринку. Так, станом на 01.09.2016 року лише 200 страховиків «non-Life» із 280 (72%) акумулюють 99,9% всіх зібраних страхових премій. Тобто можемо говорити про наявність на страховому ринку «псевдострахування», оскільки 0,01% страхових премій збирають 80 із 280 страховиків. Подібна тенденція спостерігається і на ринку страхування життя. Так, протягом досліджуваного періоду 20 СК (46,5% загальної кількості СК «Life») акумулювали 99,4% страхових премій. Все це підтверджує низький рівень соціальної захищеності населення України, адже надходження премій зі страхування життя та кількість страховиків по цьому виду є надто малою аби забезпечити сталий розвиток.

У таблиці 2 представленні показники розвитку страхових компаній України з 01.01.2011 року по 01.09.2016 року.

Таблиця 2.
Показники діяльності страхових компаній України у 2011-2016 рр., млн. грн [6]

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	9 місяців 2016
Валові страхові премії	22 693,5	21 508,2	28 661,9	26 767,3	29 736,0	24 844,2
Валові страхові виплати	4 864,0	5 151,0	4 651,8	5 065,4	8 100,5	6 271,3
Чисті страхові премії	17 970,0	20 277,5	21 551,4	18 592,8	22 354,9	19 588,4
Чисті страхові виплати	4 699,2	4 970,0	4 566,6	4 893,0	7 602,8	6 046,3
Обсяг сформованих страхових резервів	11 179,3	12 577,6	14 435,7	15 828,0	18 376,3	19 477,1
Сплачено на перестраховування	5 906,2	2 552,8	8 744,8	9 704,2	9 911,3	8 460,6
Загальні активи страховиків	48 122,7	56 224,7	66 387,5	70 261,2	60 729,1	34 302,2
Обсяг сплачених статутних капіталів	14 091,8	14 579,0	15 232,5	15 120,9	14 474,8	12 627,9

Обсяги валових та чистих страхових премій протягом 2011- вересня 2016 років поступово збільшувалися. Це пояснювалося підвищенням ефективності діяльності страховиків та конкуренції на страховому ринку.

Валові та чисті страхові виплати протягом 2011- 2016 років також зростали за рахунок збільшення відшкодування з автострахування та окремих видів майнового страхування.

З 2011 по 2013 роки обсяги страхових резервів мали незначні коливання, а на початку 2013 року вони почали помітно зростати. Обсяги страхових резервів з 2011 по вересень 2016 року зросли на 75%, тобто на 8297,8 млн. грн.

Обсяги коштів сплачених премій у перестраховування збільшилися на 43% (на 2554,4 млн. грн) у вересні 2016 року порівняно із аналогічним періодом 2011 року.

Негативною тенденцією досліджуваного періоду стало значне зниження обсягів активів страховиків, що пов'язано з поступовим зменшенням кількості страхових компаній. Станом на 01.09.2016 року у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року загальні активи страховиків зменшилися на 13 820 млн. грн. (5,6%). Також у 2016 році порівняно із 2011 роком відбулося зменшення обсягів сплачених статутних капіталів на 1 463,9 млн. грн. (10,4%) [6, 7].

Наступним кроком в аналізі ринку страхування України буде визначення рівня валових та чистих страхових виплат страхових компаній (рис. 2).

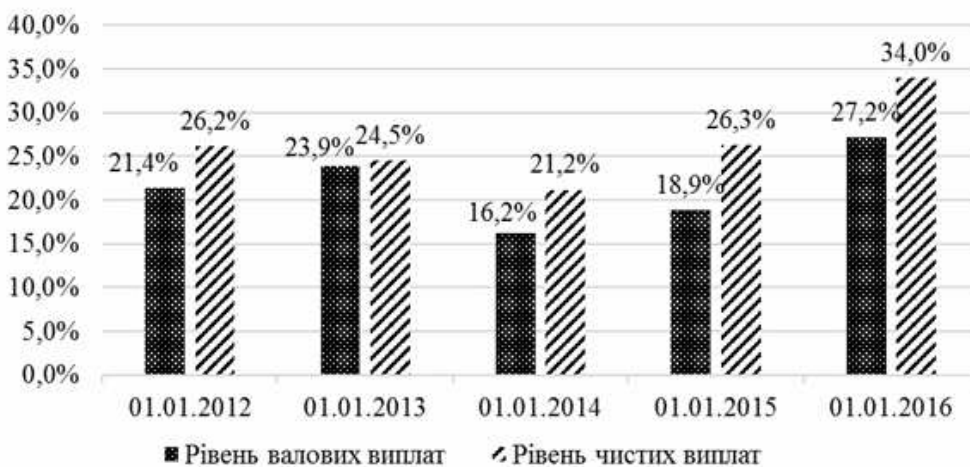

Рис. 2. Динаміка рівнів валових та чистих виплат страхових компаній України з 01.01.2012 року по 01.01.2016 року, % [6]

Незважаючи на занижене у порівнянні із розвинутими страховими ринками порогове значення рівня валових страхових виплат (30%), більшість вітчизняних страховиків не можуть його досягти. Рівень валових виплат у 2015 році у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року збільшився на 5,8% та становив 27,2%. Рівень чистих страхових виплат станом

на 01.01.2016 становив 34,0%, що більше на 7,5 % у порівнянні з 2011 роком. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування, за видами добровільного особистого страхування, страхування життя, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів [2, с. 58].

На макроекономічному рівні розвиток страхового ринку, насамперед, характеризується таким показником як рівень проникнення страхування (співвідношення страхових премій до ВВП), динаміка якого відображена на рисунку 3.

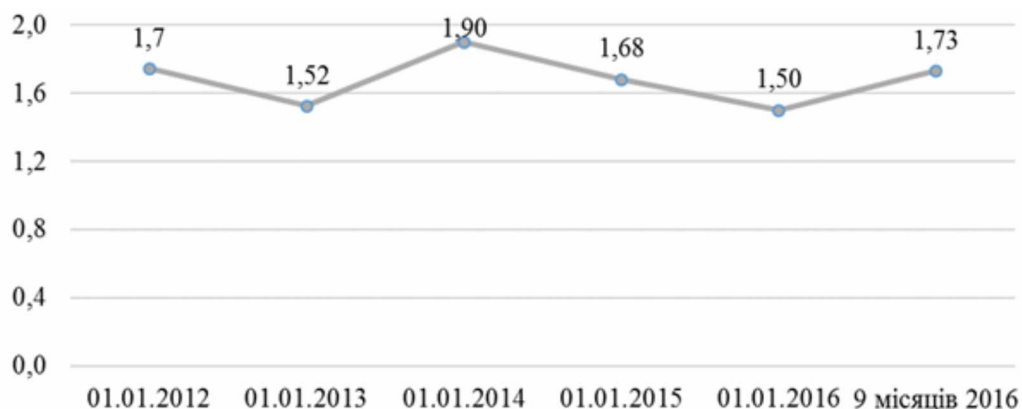

Рис. 3. Рівень проникнення страхування в Україні з 01.01.2012 року по 01.09.2016 року, % [4, 6]

Рівень проникнення страхування допомагає оцінити вплив страхування на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому. Аналізуючи дані рисунку 3, можна зробити висновок, що з 2011 року до початку 2016 року цей індикатор постійно коливався та знаходився у межах 1,5-2%, а вже у 2016 році збільшився на 0,73%, що пов'язано із незначним підвищенням обсягу ВВП. Для порівняння: у Німеччині даний показник за підсумками 2015 року склав 6,84%, у США - 8,1%, у Великобританії - 11,5%, у Польщі - 4,6%, у Болгарії - 3,1% [10, с. 134].

Тому можна зробити висновок, що в цілому рівень проникнення страхування в Україні знаходиться на недостатньому рівні. Проте, відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України планується поступове підвищення даного показника і на кінець 2020 року даний індикатор повинен становити 7% [7]. Також можна спостерігати розбіжності у законодавстві, оскільки згідно з методикою розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 року цей показник має складати 8-12% [4]. Така ситуація є наслідком того, що у країні зберігається низька купівельна спроможність потенційних страхувальників та відсутній платоспроможний попит на страхові послуги. Таким чином, навіть за найсприятливіших економічних умов рівень проникнення страхування знаходитиметься на низькому рівні порівняно із розвинутими країнами світу.

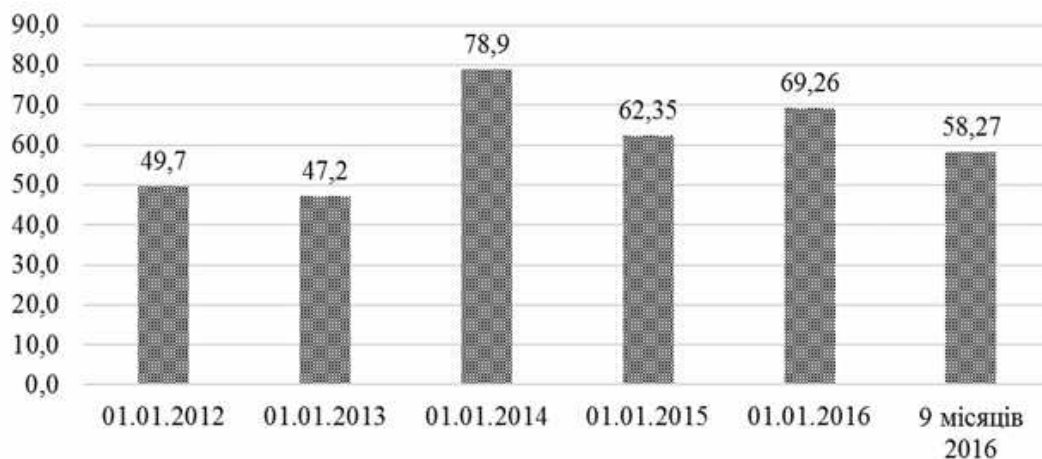

Рис. 4. Щільність страхування в Україні з 01.01.2012 року по 01.09.2016 року, дол. США [6]

Ще одним аргументом на користь низького рівня соціальної захищеності українців порівняно з провідними країнами є показник щільності страхування - розмір страхової премії на душу населення (рис. 4). В Україні зазначений показник знаходиться на низькому рівні. Так, наприклад, в Україні найбільше значення суми страхових премій на душу населення становило 78,9 дол. США у 2013 році, а найменше — 47,2 дол. США у 2012 році. Аналізуючи зарубіжний досвід, можна навести такі суми страхових премій на душу населення у 2015 році: в Японії — 5-6 тис. дол. США, у Німеччині - 3400 дол. США, у Польщі - 460 дол. США. Причинами такої ситуації в Україні можна вважати низький рівень довіри населення до страхових компаній, недостатня обізнаність українців у сфері страхування, низька платоспроможність. Отже, для України характерним є низький рівень поширюваності страхових послуг, який має тенденцію до постійного зменшення.

Проаналізувавши стан страхового ринку України та порівнявши отримані дані із показниками провідних країн світу, можна виділити ряд проблем:

- наявність розбіжностей у вітчизняній законодавчій базі з приводу нормативів макроекономічних показників розвитку страхового ринку;
- високий рівень інфляції, що створює диспропорції у вартості страхових премій і кінцевих виплат та дестабілізує

ринок страхування життя;

- низька конкуренція за якісною складовою страхових послуг;
- низький рівень страхової культури та зацікавленості населення у страхуванні внаслідок недостатньої платоспроможності населення;
- недостатній розвиток довгострокового страхування життя, пенсійних анuitетів та інших видів нагромаджувального страхування;
- низький рівень капіталізації, платоспроможності та ліквідності страховиків.

Не дивлячись на наявність ряду проблем страхового ринку, в Україні є можливості стосовно його подальшого розвитку, які проявляються в існуванні динамічно зростаючого ринку, підвищенні рівня капіталізації ринку, зростанні обсягу страхових операцій, зацікавленості іноземних інвесторів.

Вирішення перелічених проблем з урахуванням можливостей сприятиме розвитку страхового ринку, що у свою чергу дозволить сформуванню ринкового фінансового середовища, яке значно зменшить рівень ризику та активізує діяльність населення та підприємств у фінансовому секторі, дозволить мобілізувати значні фінансові ресурси для інвестиційних проектів та сприятиме розвитку механізму фінансування через фінансовий ринок [2, с. 26].

Незважаючи на постійні ринкові перетворення в останні роки, Україні не вдалося сформувати ефективний, стійкий ринок страхових послуг. Для подальшого розвитку страхування необхідно уточнити його роль у проведенні заходів соціально-економічної політики держави.

До 2010 року в Україні на державному рівні були прийняті концепції розвитку страхового ринку у 1998, 2001 та 2005 роках. Остання концепція розвитку страхового ринку була прийнята до 2010 року, після якої не було ухвалено єдиної державної концепції, що дестабілізувало розвиток ринку страхових послуг. У таблиці 3 представлені концепції розвитку страхового ринку, які у більшості випадків розроблені українськими саморегулювальними організаціями.

Таблиця 3.

Концепції розвитку страхового ринку України [1, 7, 8, 9]

Назва	Орган, який розробив	Характеристика
Концепція розвитку страхового ринку до 2010 року	Кабінет Міністрів України (23 серпня 2005 року)	Визначення основних напрямків розвитку ринку страхування, вирішення важливих питань щодо інтеграційних процесів, захисту інтересів населення, зміцнення довіри страхувальників, залучення довгострокових фінансових ресурсів, розвитку ринків фінансових послуг.
Стратегія розвитку страхового ринку України в 2012-2021 роках	Українська федерація ubezpieczenia	Метою є відродження первинної ролі страхування як суспільно-корисної функції захисту майнових інтересів громадян, суб'єктів економічної діяльності та держави, встановлення методологічної єдності страхової звітності, підвищення вимог до аудиторів страховиків, розбудови ефективного державного нагляду за страховим ринком, впровадження реального захисту прав споживачів, удосконалення системи управління страховими ризиками.
Стратегія розвитку страхового ринку на 2016 рік	Рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг»	Для розвитку української страхової галузі необхідно підвищити рівень професіоналізму топ-менеджменту, визначити оптимальні стратегії та плани, страховим компаніям необхідно перерозподілити свої інвестиційні потоки на користь активів із низьким рівнем ризику, що підвищить фінансову стійкість.
Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року	Правління НБУ	Метою є зменшення кількості страхових компаній при одночасному збільшенні проникнення страхування до 7%. Також основними завданнями є запровадження накопичувального страхування, збільшення обсягу довгострокових інвестицій в економіку України за рахунок довгострокових резервів страховиків зі страхування життя, створення передумов для розвитку агрострахування та добровільного медичного страхування.

Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок, що створення єдиної державної стратегії розвитку страхового ринку України, яка відповідатиме реальному стану національної економіки, позитивно вплине на розвиток вказаного фінансового сектору держави. Основною рушійною силою в розробці та впровадженні стратегії повинні стати Нацкомфінпослуг, Ліга страхових організацій України та страхові компанії. Від рівня взаємодії цих суб'єктів буде залежати ефективність функціонування страхового ринку.

Висновки. Отже, страховий ринок України характеризується низьким рівнем розвитку та має ряд невирішених проблем. Протягом 2011- вересня 2016 років можна було спостерігати тенденції до збільшення таких показників: валових та чистих страхових премій, валових та чистих страхових виплат, страхових резервів. Незважаючи на збільшення вказаних індикаторів, загальні активи страховиків, обсяги сплачених статутних капіталів зменшувалися, що насамперед було пов'язано зі зниженням кількості страхових компаній «Life» та «non-life». На основі аналізу макроекономічних показників розвитку страхової галузі можна зробити висновок, що для України характерними є низький рівень проникнення страхування та недостатні обсяги страхових премій на душу населення у порівнянні із провідними країнами світу.

Основними напрямками вирішення проблем розвитку страхового ринку України мають бути:

- розробка єдиної законодавчої бази стосовно нормативів діяльності страхових компаній;
- забезпечення подальшої адаптації законодавства України у сфері страхування до законодавства Європейського Союзу;
- розробка та затвердження єдиної державної концепції розвитку страхового ринку України, яка мала б реальне

фінансове підгрунття;

- підвищення добробуту та рівня страхової культури населення ;
- покращення стану як державних, так і корпоративних фінансів;
- запровадження системи захисту прав споживачів страхових послуг;
- комплексний контроль таких параметрів діяльності страховиків як внутрішня система управління та контролю за ризиками, прозора фінансова звітність, виявлення недоліків у діяльності страховиків на ранніх стадіях їх розвитку.

Отже, усунення негативних чинників розвитку страхової галузі сприятиме стабільному розвитку національної економіки та стимулюватиме інтеграцію України до регіональних та світових страхових ринків. Для усунення негативних факторів розвитку страхового ринку України необхідно запроваджувати заходи, які полягатимуть у підвищенні рівня надійності та фінансової стійкості страховиків.

Література.

1. Аналитический обзор за 2015. Страховой рынок [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.credit-rating.ua>.
2. Журавка О. С., Бочкарева Т. О Фінансова безпека сучасного страхового ринку України [Текст] / О. С. Журавка // Економіка. Фінанси. Право. — 2015.— №6/1.— С. 57-65.
3. Лютий І. О. Страхові компанії у розбудові фінансового ринку України / І. Лютий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2006. - №81/82. — С.24-26.
4. Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29.10.2013 № 1277, що затвердив Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcdf481>.
5. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2015 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.— Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/FK_2015.pdf.
6. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. — Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf.
7. Постанова Правління НБУ від 18.06.2015 року №391, що затвердила Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.
8. Проект від 23.08.2012 року, який розроблений Українською федерацією забезпечення «Стратегія розвитку страхового ринку України в 2012-2021» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2005 № 369-р про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/369-2005-%D1%80>.
10. Statistical Yearbook of German Insurance 2015 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.en.gdv.de/wp!content/uploads/2015/11/Statistical_Yearbook_2015.pdf.

References.

1. The official site of Credit-rating (2016), “Analytical review of insurance market”, available at: <http://www.credit-rating.ua/ru/analytics/analytical-articles/14006/> (Accessed 2 September 2016).
2. Zhuravka O. S., Bochkareva T. O. (2015), “Financial security of modern insurance market in Ukraine”, *Ekonomika. Finansy. Pravo.* - vol. 6/1. - pp. 57-65.
3. Lyuty I. O. (2006), “Insurance companies in development of the financial market of Ukraine”, *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* - vol. 81/82. - pp. 24-26.
4. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine "Guidelines for the calculation of economic security of Ukraine", available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46894a4bcdf481> (Accessed 29 October 2013).
5. The official site of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2015), “Activity results of financial companies, pawnshops and entities (lessors)”, available at: https://nfp.gov.ua/files/FK_2015.pdf (Accessed 15 January 2016).
6. The official site of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2015), “Activity Results of insurance companies”, available at: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf (Accessed 15 January 2016)
7. National Bank of Ukraine (2015), “Resolution "The complex development program of financial sector in Ukraine until 2020"”, available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297> (Accessed 18 June 2015).
8. Ukrainian Insurance Federation (2012), “The project of the Ukrainian Insurance Federation "Strategy of development of the insurance market in Ukraine for 2012-2021"”, available at: http://ufu.org.ua/ua/about/activities/strategic_initiatives/5257 (Accessed 30 March 2012).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2005), “Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Concept of development of insurance market in Ukraine until 2010"”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/369-2005-%D1%80>. 23.08.2005 № 369-p (Accessed 23 August 2005).
10. Statistical Yearbook of German Insurance (2015), available at: http://www.en.gdv.de/wp!content/uploads/2015/11/Statistical_Yearbook_2015.pdf (Accessed 20 January 2016).

Стаття надійшла до редакції 19.03.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вгору